

Governor of Maharashtra, has been given the additional charge of my State. The work in Goa has been hampered because the administration is totally in disorder. I talked to His Excellency, the Governor of Maharashtra. He informed me that he was more busy in Maharashtra not only because he was Governor, but he was also Chairman of two Development Boards.

I have raised this matter with various Prime Ministers of the united Front Government. This is happening only during the regime of the United Front Government. I talked to the former Prime Minister, Shri Deve Gowda. He assured me that he would appoint a Governor for Goa. Again I talked to Shri Gujral yesterday.

We have important functions. For example, this 15th of August is going to be the Golden Jubilee of our Independence. The Governor is supposed to host a public reception. No Governor is present in my State. More so, as I have said, the administration is out of control. Some politicians have taken things in their hands. The oath of secrecy is being violated. Their sons are being allowed to clear Government files. Kitchen cabinets are being formed. Their wives are presiding over them.

It will be appropriate to have a Governor in every State. There is so much of unemployment in the country. Why is this Government not acting? There are seven vacancies in this very House. Seven Members of Parliament are to be nominated by the Rashtrapati. That has not yet been done.

So, I ask of the hon. Minister to bring this to the notice of the Government and the Prime Minister and to see that Governors are appointed. I am not talking about Ambassadors. About fifty posts of Ambassador are vacant. At least the Offices of Governors should be filled by the 15th of August because this is the Golden Jubilee of our Independence.

SITUATION ARISING OUT OF MURDER OF A TRADE UNION LEADER OF MAIHAR CEMENT FACTORY IN MADHYA PRADESH

श्री जलालुद्दीन अंसारी (बिहार) : उपसभाध्यक्ष महोदय, मैं एक दुखद घटना की ओर आपके माध्यम से और सदन के माध्यम से सरकार का ध्यान आकर्षित करना चाहता हूँ। ऐतिहासिक नगरी मेहर जो शिक्षा, शान्ति और सदभावना के लिए बरसों से प्रसिद्ध है, उस नगरी में 27 मई को आई.एन.टी.यू.सी. के नेता श्री रमेश तिवारी की हत्या कर दी गई जब वहां 30 तारीख की आम सभा की तैयारी कर रहे थे। मैं आपको बताना चाहता हूँ कि वे उस मेहर सीमेंट फैक्टरी के कर्मचारी भी थे लेकिन उनको हटा दिया गया था लेकिन इंटक के लीडर थे और उसी को तैयारी में मां शारदा देवी के मन्दिर के पास एक गांव है वहां कुछ लोगों से मिलने गये थे। वहां से जब लौट रहे थे तो सीमेंट फैक्टरी के सुरक्षा ग्रहरी की जीप पहुंची, उनको वहीं रोक कर इतना बुरी तरह से पिटाई की कि उनकी अस्पताल में मृत्यु हो गई। मैं वहां खुद भी गया था 27 तारीख को। सीमेंट फैक्टरी के सामने किसानों और मजदूरों का प्रदर्शन और सम्मेलन था। मैं आपको बता दूँ कि वहां मेरी पार्टी की कोई यूनियन नहीं है लेकिन जिस तरह की घटना घटी और उनकी हत्या हुई और वहां के लोगों का कहना है, यहां तक कि पत्रकारों का भी कहना है कि उनका इलाज अस्पताल में कहीं तरीके से नहीं किया गया, अगर किया जाता तो बच सकते थे। उसी के विरोध में 29 तारीख को ढेला ग्राम में जो करीब 5-6 किलोमीटर दूर है वहां से जुलूस निकला। अंसतोष स्वाभाविक था लेकिन पुलिस और प्रशासन इतना निष्क्रिय था या दूसरे शब्दों में मैं यह कहना चाहता हूँ कि मेहर सीमेंट फैक्टरी के प्रबंधन के साथ था। इस हत्या में जो लोग दोषी पाए जाएंगे उनके विरुद्ध कार्यवाही करने का आश्वासन दे कर के भीड़ को पहले ही डिसपर्स किया जा सकता था लेकिन कोई बड़ा पुलिस अधिकारी और प्रशासन का अधिकारी नहीं था और वह भीड़ जब थाने पर गई तो उसी समय सुरक्षा गार्ड की गाड़ी भी पहुंच गई। स्वाभाविक है कि जिस पर आरोप था पीट कर हत्या करने का तो उत्तेजना फैली लेकिन नियम यह कहता है कि भीड़ अगर उत्तेजित हो जाए तो उसको हटाने के लिए चेतावनी देनी चाहिए, हवाई फायर करना चाहिए, आंसू गैस का इस्तेमाल करना चाहिये लेकिन ऐसा कुछ भी नहीं किया गया। वहां पर 23 राउंड गोलियां चलाई गई जो पुलिस ने भी कबूल किया है और उस मौके पर 5 लोग घटना स्थल पर ही मारे गये जिनमें दो मेहर सीमेंट

فیکٹری کے مजदور اور تین راہگیر تھے۔ ایک اور شخص کی مृतی اسپتال میں ہو گئی۔ سرکار بھی قبول کرتی ہے اپنی رپورٹ میں کہ 6 شخصوں کی اس گولیکانڈ میں مृतی ہوئی اور انہیں لوگ قتل ہوئے۔ اس संबंध میں میں کہنا چاہتا ہوں کہ شانتی اور سدभाव کی نگرانی میں کافی لوگ پریشان ہیں۔ یہ پہلی حادثہ اس طرح کی ہے۔ پانچ دن وہاں کर्फی بھی لگا دیا گیا۔ بہت سارے لوگ جو قتل ہوئے تھے، لوگوں کا आरोप یہ ہے کہ انکی ہڈ-बाडीज کو ہٹا دیا گیا۔ ابھی بھی وہاں پولیس کا آنتک کاہم ہے۔ وہاں لوگوں کو धमकियां दे رہے ہیں تاکہ پولیس द्वारा किए गए गोलीकांड के खिलाफ कोई सबूत पेश नहीं कर सकें और गवाही नहीं दे सकें۔ تو یہ وہاں کی 27 تاریخ کی جو حادثہ ہے(समय की घंटी)... उसके बारे में लोगों ने मुझे बताया। यह आई.बी. इन्क्वायरी हो रही है या सी.बी.आई. की इन्क्वायरी हो रही है यह भी स्पष्ट नहीं है। लेकिन 29 تاریخ को जो यह गोलीकांड हुआ है इसकी न्यायिक जांच करने का मध्य प्रदेश के मुख्य मंत्री जी ने ऐलान किया है। मैं आपके माध्यम से यह मांग करना चाहता हूँ.....

† شری جلال الدین انصاری "بہار": اپ

سبھا ادھیش مہودے۔ میں ایک دکھد گھٹنا کی طرف آپکے مادھیم سے اور سدن کے مادھیم سے سرکار کا دھیان آکر شت کرانا چاہتا ہوں۔ اتیہاسیک نگرانی میہر جو شکشا۔ شانتی اور سدبھاونا کے لئے برسوں سے مشہور ہے، اس نگرانی میں ۲۷ مئی کی آئی۔ این۔ ٹی۔ یو۔ سی۔ کے نیتا شری رمیش تیواری کی ہتیا کردی گئی جب وہاں ۳۰ تاریخ کی عام سبھا کی تیاری کر رہے تھے۔ میں آپکو بتانا چاہا ہوں کہ وہ اس میہر سیمنٹ فیکٹری کے کرمچاری بھی تھے لیکن انکو

ہٹا دیا گیا تھا۔ لیکن "انٹک کے لیڈر تھے اور

اسی کی تیاری میں ماں شاردہ دیوی کے مندر کے پاس

ایک گاؤں ہے وہاں کچھ لوگوں سے ملنے گئے تھے۔ وہاں

سے جب لوٹ رہے تھے تو سیمنٹ فیکٹری کے

"سرکھشا پرہاری" کی جیب پہنچی۔ انکو وہاں روک کر

اتنی بری طرح سے پٹائی کی کہ انکی اسپتال میں موت

ہو گئی۔ میں وہاں خود بھی گیا تھا ۲۷ تاریخ کو۔ سیمنٹ

فیکٹری کے سامنے کسانوں اور مزدوروں کا پرجوش

سمیلن تھا۔ میں آپکو بتا دوں کہ وہاں میری پارٹی کی کوئی

یونین نہیں ہے۔ لیکن جس طرح کی گھٹنا گھٹی اور انکی

ہتیا ہوئی اور وہاں کے لوگوں کا کہنا ہے۔ یہاں تک کہ پتر

کاروں کا بھی کہنا ہے کہ انکا علاج اسپتال میں صحیح

طریقہ سے نہیں کیا گیا اگر کیا جاتا تو بچ سکتے تھے۔ اسی

کے ورودہ میں ۲۹ تاریخ کو ڈھولاگرام میں جو قریب

پانچ چھ کلو میٹر دور ہے وہاں سے جلوس نکلا۔

"اسنتوش سووہاویک" تھا۔ لیکن پولیس اور پراسن

اتنا "نشکرہ" یا دوسرے شبدوں میں میں یہ کہنا چاہتا

ہوں کہ میہر سیمنٹ فیکٹری کے پربندھن کے ساتھ تھا۔

اس ہتیا میں جو لوگ دوشی پائے جائینگے انکے ورودہ

کارروائی کرنے کا آسوا سن دے کر کے بھیڑ کو پہلے ہی

ڈسبرس کیا جا سکتا تھا۔ لیکن کوئی بڑا پولیس
ادھیکاری اور پرشاسن کا ادھیکاری نہیں تھا اور وہ بھیڑ
جب تھا نے پرگئی تو اسی وقت سرکشا گارڈ کی گاڑی بھی
پہنچ گئی۔ سوا بھیک ہے کہ جس پر آروپ تھا پیٹ کرھتیا
کرنے کا تو اتیجنا پھیلی قانون کہتا ہے کہ بھیڑ اگر مشتمل
ہو جائے تو اسکو ہٹانے کیلئے چیتاونی دینی چاہئے۔ ہوائی
فائر کرنا چاہئے۔ آنسو گیس کا استعمال کرنا چاہئے۔ لیکن ایسا
کچھ بھی نہیں کیا گیا۔ وہاں پر ۲۳ راؤنڈ گولیاں چلائی گئیں
جو پولیس نے بھی قبول کیا ہے اور اس موقع پر ۵ گھنٹا
استھل پر پی مارے گئے جنمیں دو میہر سیمنٹ فیکٹری
کے مزدور اور تین راہ گیر تھے ایک اور ویکٹی کی موت
اسپتال میں ہو گئی سرکار بھی قبول کرتی ہے اپنی رپورٹ
میں کہ ۶ ویکٹیوں کی اس گولی کا نڈ میں موت ہوئی۔ اور
بہت سے لوگ گھائل ہوئے۔ اس سمبندھ میں میں کہنا
چاہتا ہوں کہ شانتی اور سدبھاؤ کی نگرانی میں کافی لوگ
پریشان ہیں۔ یہ پہلی گھنٹا اس طرح کی ہے۔ پانچ دن وہاں
کرفیو بھی لگا دیا گیا۔ بہت سارے لوگ جو گھائل تھے۔ جو
مر گئے تھے لوگوں کا آروپ یہ ہے کہ انکی "ڈیز باڈیز" کو ہٹا
دیا گیا۔

بھی بھی وہاں پولیس کا آٹنک قائم ہے۔
وہاں لوگوں کو دھمکیاں دے رہے ہیں۔ تاکہ پولیس
گولی کا نڈ کے خلاف کوئی ثبوت پیش نہیں کر سکیں اور
گواہی نہیں دے سکیں۔

تو یہ وہاں کی ۲۴ تاریخ کی جو گھنٹا ہے
"...وقت کی گھنٹی" ... اسکے بارے میں لوگوں نے
مجھے بتایا۔ یہ آئی پی انکوائری ہو رہی ہے وہ بھی
اسپیشٹ نہیں ہے۔ لیکن ۲۹ تاریخ کو جو یہ گولی کا نڈ ہوا
ہے اسکی عدالت جانچ کرنے کا مدھیہ پردیش کے مکھیہ
منتری جی نے اعلان کیا ہے۔ میں آپکے مادھیہ سے یہ
مانگ کرتا ہوں۔.....

उपसभाध्यक्ष (श्री अजीत जोशी) : थोड़ा
रुकिए। एक बज रहा है। भोजन अवकाश का
समय है। मैं सदन का अभिमत जानना चाहता हूँ।
....(व्यवधान)... लीडर आफ आपोजीशन क्या कह
रहे हैं।

श्री सुन्दर सिंह भंडारी (राजस्थान) : अभी
भोजन अवकाश करके बचे हुए कालिक अटेंशन
और स्पेशल मेंशन पांच बजे शुरू कर दें।

श्री सुशील कुमार संभाजीराव शिन्दे
(महाराष्ट्र) : स्पेशल मेन्शन्स को ले लीजिए।

श्री सोमपाल (उत्तर प्रदेश) : ये बहुत
आवश्यक है। आज के लंच को छोड़ दिया जाए।
ये जरूरी है।

उपसभाध्यक्ष (श्री अजीत जोशी) : लीडर,
आफ आपोजीशन क्या कहते हैं। सिकन्दर बख्त
साहब का क्या सुझाव है ?

विपक्ष के नेता (श्री सिकन्दर बख्त) : मैं क्या
कह सकता हूँ(व्यवधान)... जीरो आवर पूरा
कीजिए। जो मेन्शन्स रह गए हैं उनको पूरा करवा
दीजिए।

†نیتا ورودمی دل "شری سکدر بخت":

میں کیا کہہ سکتا ہوں... "مداخلت"... زیرو آور پورا کیجئے۔ جو مینشن رہ گئے ہیں ان کو پورا کیجئے۔

श्री सतीश प्रधान (महाराष्ट्र) : और स्पेशल मेन्शन्स का क्या करना है।

उपसभाध्यक्ष (श्री अजीत जोगी) : जीरों आवर अभी लेते हैं। अब आप लोगों की सहमति है तो भोजन अवकाश नहीं करेंगे और पांच बजे के बाद स्पेशल मेन्शन्स लिए जा सकते हैं। प्राइवेट मेम्बर्स डाई बजे से चालू करें और पांच बजे के बाद विशेष उल्लेख। अब आप संक्षेप में समाप्त करें।

श्री जलालुद्दीन अंसारी : मैं चाहता हूँ कि 27 और 29 तारीख के जो प्रकरण है — इस पूरे प्रकरण की जांच सी.बी.आई. से करायी जाए और जो लोग मारे गए हैं उनके परिवार वालों को पांच-पांच लाख रूपए का मुआवजा दिया जाए और जो गोली कांड सम्पन्न कराया गया है — उनके निर्देश से — उन सारे अधिकारियों को तत्काल मुअत्तल किया जाए और उनके खिलाफ मुकदमा चलाया जाए। यह हमारी मांग है और हम आपके माध्यम से चाहेंगे कि केन्द्र सरकार भी और राज्य सरकार भी देखे कि इस तरह की वारदातें न हो और दोषी लोगों को इसकी सजा मिले तथा भविष्य में भी इस तरह की घटनाएँ नहीं घटें। इन्ही शब्दों के साथ मैं अपनी बात समाप्त करता हूँ।

†شری جلال الدین انصاری: میں چاہتا

ہوں کہ ۲۷ اور ۲۹ تاریخ کو جو پرنر ہیں اس پورے پرنر کی جانچ

†[] Transliteration in Arabic Script

سی۔بی۔آئی۔ سے کرائی جائے اور جو لوگ مارے گئے ہیں

ان کے پریوار والوں کو پانچ پانچ لاکھ روپے کا معاوضہ دیا

جائے اور جو گولی کاٹ کے ذمہ دار ادھیکاری ہیں جنکی

موجودگی میں گولی کاٹ سمین کرایا گیا ہے انکے نردیش

سے۔ ان سارے ادھیکاریوں کو فوراً معطل کیا جائے اور

ان کے خلاف مقدمہ چلایا جائے تو یہ ہماری مانگ ہے

اور ہم اسکے مادھیم سے چاہیں گے کہ کیندر سرکار بھی

اور راجیہ سرکار بھی دیکھیں کہ اسطرح کی وارداتیں نہ

ہوں۔ اور دوشی لوگوں کو اسکی سزاملے اور بھو شے میں

بھی اس طرح کی گھنٹائیں نہ گھنٹیں۔ انھیں شبدوں کے

ساتھ میں اپنی بات ختم کرتا ہوں۔

RE. SINKING OF SHIPS IN MUMBAI AND CALCUTTA PORTS

SHRI NARENDRA MOHAN (UTTAR PRADESH): Mr. Vice-Chairman, Sir, I wish to draw the attention of this august House and of this Government to the two great accidents which have taken place on our coast. They relate to the sinking of the ship "Arcadia Pride" in the vicinity of the Mumbai Port on 19th June resulting in the loss of 24 human lives. The second is the Korean freighter "MV-Green Opal" in the vicinity of the Calcutta Port, that is, hi Hooghly.

Mr. Vice-Chairman, both these accidents have occurred because of mismanagement, corruption, faulty rules and regulations, lack of marine discipline